

Микола ГАЛІВ
(Дрогобич, Україна)

РОЗБУДОВА УНІВЕРСИТЕТІВ У ФРН (1960–1980-ті рр.): ПРИЧИНИ І РЕЗУЛЬТАТИ

Упродовж 1960–1980-х рр. в Західній Німеччині тривали масштабні реформи системи вищої освіти [1]. Однією з ключових складових реформування стала масштабна реконструкція та будівництво університетів, що зумовлювалося декількома чинниками: 1) демографічними (у 1950–1960-х рр. у ФРН значно зросла кількість молоді, що вплинуло на зростання кількості абітурієнтів і студентів, а університетам не вистачало місць для навчання; 2) потребами науково-технічного прогресу (у ФРН тривав період «економічного дива» (*Wirtschaftswunder*), який вимагав більше висококваліфікованих фахівців – економістів, інженерів, науковців, правників, викладачів, а тому для підтримки економічного розвитку країни було необхідно розширити мережу закладів вищої освіти і модернізувати їхню матеріальну базу; 3) реформуванням початкової та середньої освіти на засадах демократизації, в результаті чого доступ до середньої, а отже й вищої освіти отримувала значна частина дітей та молоді, а держава в цих умовах (особливо під керівництвом соціал-демократичних урядів В. Брандта та Г. Шмідта) прагнула забезпечити рівні можливості для здобуття вищої освіти; 4) наростанням студентського руху, особливо у 1968 р., що привернуло увагу до переповненості університетів, нестачі фінансування і застарілих освітніх програм та методів навчання; 5) поглиблення співпраці між федеральним центром і землям, що було знайшло прояв у змінах до Основного закону ФРН у 1969 р.

Зрештою, 1 вересня 1969 р. Бундестаг ухвалив закон про «Розширення та нове будівництво наукових університетів» (*Hochschulbauförderungsgesetz*) [3]. Уряд усвідомив, що задля збільшення числа студентів потрібно створити відповідну матеріальну базу: модернізувати діючі та збудувати нові заклади вищої освіти. На той час університетська інфраструктура ФРН переживала низку проблем, пов'язаних з нестачею аудиторного фонду (це призводило до переповнення аудиторій студентами),

застарілістю будівель, нестачею лабораторій і наукового обладнання. Спостерігалася й нерівність у забезпечені університетами різних німецьких земель, оскільки більшість з них знаходилися в південних і західних землях (Баварія, Вестфалія). Крім того, на політиків тиснули й інші чинники: студентський рух 1967–1969 рр., відстоювання соціал-демократами ідеї про освіту як елемент досягнення соціальної рівності, прагнення німецької бюрократії координувати розвиток освіти й розпоряджатися відповідним фінансуванням.

Закон про сприяння будівництву університетів закріпив спільну відповідальність федеративного уряду та урядів земель у сфері університетського будівництва. По-суті, фінансування реконструкції та будівництва університетів відтепер мало здійснюватися на паритетних засадах. Кошти повинні були спрямовуватися на навчальні корпуси, науково-дослідні об'єкти, бібліотеки, медичні факультети та університетські клініки [3]. Закон не втручався у зміст освіти, а зосереджувався на матеріальній базі.

Значення цього закону важко переоцінити. На його основі у 1970–1980-х рр. було проведено масштабну модернізацію інфраструктури вищої освіти у ФРН: засновано десятки нових університетів і кампусів (наприклад, в містах Бремен, Хаген, Кассель, Пасау, Трієр, Ульм та ін.), розширено існуючі класичні університети, створено сучасні лабораторії та бібліотеки. Відтак було розширено доступ до вищої освіти для німецької молоді, оскільки заклади вищої освіти отримали змогу прийняти значно більше студентів. Важливо, що зменшилися регіональні диспропорції між землями щодо кількості і спроможності університетів. Звісно, були й певні негативні сторони, зокрема повільне ухвалення рішень, складність процедур погодження реконструкції і будівництва між федеративним центром і регіонами, орієнтація на кількість, а не якість.

Відомо, що у 1970–1994 рр. федеральний уряд і земельні уряди спільно інвестували приблизно 66,2 млрд німецьких марок у будівництво та розширення університетів і кампусів. Федеральна частка склала 29,9 млрд марок, а кошти земель – 36,3 млрд [2, 45]. Лише на споруди (тобто без урахування обладнання) у 1970–1985 рр. було витрачено 37,7 млрд марок [4, 6]. Відомо, що до середини 1980-х рр. у ФРН було відкрито 38 нових університетів поряд з 27 уже діючими [4, 2]. Для більшості з новозаснованих вишів було

збудовано нові приміщення в модерному стилі. Найбільша будівельна активність відбувалася у Північному Рейні-Вестфалії, де було збудовано 14 нових університетів вартістю майже 11 млрд марок. Їхні академічні приміщення разом склали 1,5 млн квадратних метрів. Корисна площа будівель німецьких університетів збільшилася у сім разів за 30 років (близько 1960 – 1989), заклавши матеріальну основу для десятикратного збільшення кількості студентів [4, 6].

Безумовно, розбудову мережі університетів у ФРН слід розглядати комплексно, аналізуючи причини і результати освітніх реформ, котрі не завжди мали однозначно позитивні наслідки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галів М. Реформування вищої освіти у Західній Німеччині (1960–1980-ті рр.): правові засади, впровадження, результати. *Zaporizhzhia Historical Review*. 2025. Vol. 11(63). P. 110–119. <https://doi.org/10.26661/zhv-2025-11-63-12>
2. Führ C. *The German Education System since 1945: Outlines and Problems*. Bonn, 1997. 335 p.
3. Gesetz über die Gemeinschaftsaufgabe “Ausbau und Neubau von Hochschulen” (Hochschulbauförderungsgesetz). *Bundesgesetzblatt*. 1969. Teil I. S. 1556–1559.
4. Hnilica S. Experiments with Megastuctures and Building Systems. University Building in the Federal Republic of Germany in the 1960s and 1970s. *Architectural Histories*. 2022. Issue 10(1). P. 1–34. DOI: <https://doi.org/10.16995/ah.8309>